

FARKAS WELLMANN ÉVA

Egy nagy költészet dallama

Egyedülálló lírai csemegével lepte meg olvasóit Király László a tavalyi év végén: egyszerre pillanatképét és továbbgondolását nyújtva életpályájának, *A Bethlen bástya dallama* című kötettel. Azoknak, akik eddigi verseit figyelemmel követték, elsősorban azért különösen értékes, mert szinte minden eddigi fontosabb vonulatból, motívumból kaphatnak ízelítőt, ugyanakkor új hangokat is hallhatnak, és ráadásként a fordításából is megismerhetnek néhányat. Azokat pedig, akik mindeddig csak felületesen találkoztak írásaival, arra sarkallhatja, hogy alaposabban utánanézzenek ennek a többszólamú költészetvilágnak.

„Négyesfogatba” rendeződő kötet, legalábbis annak első két ciklusa: egy világháború kereteit adja, vándorló motívumokkal, melyekre ciklusonként rá-rarakódnak újabb jelentéselemek. A négy *Quadriga*-vers négy tartóoszlopként, de ugyanakkor továbbgondolt történetként is vázát képezi a versfolyamnak. A határhelyzetbeli emberi viszonyulás összes árnyalatát adják ezek a költemények, melyek első látszatra egymás variációi – de az egyes közbeékeltek tükrében (is) olvasva, jól érzékelhetőek a hangsúlybeli/értelmi eltérések.

Nyomatékkal és már az első lírai daraboknál újra kezébe kerül a hangszer a költődalnoknak: néha konkrétan jelezve a szükségességét, néha pedig a versek muzikalitása által – és lassan felvonulnak a kiemelt költőtársak, majd elfoglalja őt megillető helyét Al Nyezvanov, a költői alteregó. Világtéremtés zajlik itt, de hisz az első két szó is előrejelezte ezt: „Irok magamnak...” Hosszú tűnődésre, de elmélyült elemzésre is kínálja magát ez a versnégyes, akár környezetéből kiszakítva is. De lássunk még néhány megkerülhetetlen lírai élményt, maradandó momentumot.

A Bethlen bástya dallama (pengetős) történelmet tömörít a lehető legtöbb eszközzel: nosztalgiával, balladás révületben – minden érzékünket megszólítón: filmkockákkal, fényekkel, hulló korommal, köddel és zoltárokkal. Jelenbe keverve a múlt, profánba az isteni jelenlét. Mindezt összesen öt kicsiny versszakban. És talán mégsem itt hangzik el a legsúlyosabb mondat a helyszínről, hanem később, a *Repülő nyúl* című opusban: „Különös álom otthon lenni, / míg körötted idegen nép / vidámkodik bástyáid tövén.”

A szívszorító elvonulás – életből való elsojzás – verse a *Tapsvihar*, melyben a kezdeti lassúság („Ballagnak, hazafelé, az igazak, / a vitézek, hetven után, a csatatérről”) végül sürgetett tempóvá lesz: „Lépkednek, Haza felé –, mely egyre közelebb. / Kibírja addig a láb s a szív. / S tenyereitek a fárasztó csattogást. / Órizzetek méltó képet róluk! / És – haladjanak már! Isten velük...” Önirónia, meg nem értettség, fáradtság hangjai hallatszanak ki a pontosan megírt versmondatokból.

A februári kék az eszmélés verse: „Csöngettyű megcsendül. Mélyedben kutatod. / Rég elvesztetted, és váratlan megleled. / Most őrködj, most vigyázd! Talán megóvhatod, / mikor egytestvér még a lehet s nemlehet.”

A sas szeme kétrészes, keretes nagyvers, a szocreál megidézése a ma léghuzatában. A letűnt kornak „szívhez szóló emlékműve sincsen”, de az egykori besúgókkal még összefut az ember. S mi marad? „Szórol szóra szemenszedett / reális (!!!) valóság / derít engem dalolásra vénen; s közeledik / valaki, mondom, a macskaköveken.” És egy tragi-

KIRÁLY LÁSZLÓ

A
Bethlen
bástya
dallama

KOLOZSVAR · 2015

komikus (de kinek idegen?) házi idill: „Ismeritek / a jó családi készülődés rémületeit! / A szikkasztó egyetértést, amidőn / az se végzet, ha a lelkünk honn marad. / Indulhatunk.” – melybe becsapódik egyszer csak egy denevér, a *Gyilkosok nyarában*. S merthogy lehetetlen neki szabadságot kínálni, könyörögni, végül („és mintha nem is gyilkoltam volna”) csak büntudattal, gyásszal – s így vele – indulhat nyaralni a család.

A Molnos Lajosnak címzett vers (*Álomféle a Kalondán*) a hegy magasából indul tekinteté – ahogyan vissza-visszasanéz. A kommunizmus emléke-rémálma úszik bele ebbe a versbe is, annak szomorú tanulságával: „Tudjuk mi még a régi nótát egynéhányan... / Felépítjük mi, ha kell – ha mondják. / S leromboljuk – ha mondják – irgalmatlanul.” Az ilyesfajta szentenciák azonban nem ülik meg a verset, szinte szerényen húzódnak meg egy-egy történetet is felidézõ lírai tömbben.

Az idõ valami más itt, mint amit az óra mér: „hadifogság, szuronyrohamok, vezényszó”, a remény pedig az, hogy „hátha nem történt meg, nem történik, hátha!” (*Az idõ angyalarca*)

Különösen foglalkoztatja ezt a lírai ént mindaz, ami a háborúk után jön, amivel együtt kell élni, más versekben is. Az *Epilógus – ’951. Mozi* címűben például kísérteties kockáit kínálja annak a – szinte állóképszerű – eseménysorozatnak,

melyben hazavonulnak a háborús katonák, akik „szégyellik a durva falábat, rongy nadrágot”, és közben fogadják őket, akik fogadják. „Nézzek üresen, jelentés nélkül, hidegglönsen, / várják, hogy öröm helyett leszakad az ég. / De az ég kitarotn, hosszan – *le nem szakad.* / Idegenek az elhurcoltak – újra itthon.”

Király meghagyja a pátoszt a továbbgondolásnak – a versek a tényekre szorítkoznak.

A humor néha könnyedebb, felszabadultabb pillanatait is találjuk, például az Al. Nyezvanov nevéhez rendelt, *A felvételiző* című darabban: „S én még most is, itt is franciázok... // Nevetett Irénkénk, nem sejtve, mit beszél.” De egyébként is üdítő élmény, hogy Király László kísérletező kedve nem hagyott alább az évek során: néha a forma, máskor a tartalom vág mellbe újszerűségével. Az ifjúkor sötétsége, bezártsága is több vers motívumkészletét adja, s mindig máshonnan induló perspektívával. A *Magánbeszélgetések – 1980-ban* telefonbeszélgetés-részletek, mondatfoszlányok sora látszólag. Mégis, többet üzennek kontextusukról, mintha hosszú elbeszélésekbe íródna.

A harmadik (záró) ciklus *A hó és a város* címet viseli, s egy rejtélyes alcímet (műfajmegjelölést?) hozzá: *Várhatatlan találkozások*. Fordítások, átköltések válogatása ez a tömb. Szép, ihletett verseket olvashatunk itt is, királyi szófűzéssel és sziporkákkal. Például Jerzy Harasymowicz lengyel költőtől, vagy a grúz Grigol Abasidze sorait („Nem vészett el az emlékből a lényeg, / de kitörölve mind a részletek”), és ott van Tarial Csanturia apa-verse, Sota Csantladze cikluscímadó, hóváró poémája, Zulfia Atoullajeva tadzsik költő *Nővérek* című darabja, Ljubomir Levcev bolgár költő versei, vagy az orosz Andrej Voznyeszenszkijé, azok közül is a félelmetes Gogol Nyikolaj Vasziljevics temetése... Király László-i hangütésben, de mégis egzotikusan frissen.

Érdemes hát éjjeliszekrényünkre helyezni ezt a viszonylag kicsiny, de művészi kötetet: nem az álmunkat fogja ugyan nyugalmasabbá tenni az olvasmány, de megérdemeljük, ha tiszta, okosan szép gondolatokkal lepnénk meg magunkat egy-egy túlzásúfolt, zaklattott nap végén.